

Apartheid en Europees racisme

Tekening: Willem van Manen

Dr. C.J. Labuschagne is in Zuid-Afrika geboren en getogen. Van 1953 tot en met 1956 studeerde hij in Nederland. In 1963 stond hij aan de wieg van het Christelijk Instituut van dr. C.F. Beyers Naudé. In 1967 vestigde hij zich in Groningen, alwaar hij sindsdien hoogleraar is in de theologie van het Oude Testament. Hij stond ook aan de wieg van de Werkgroep Kairos en maakte in de beginjaren deel uit van de redactie van **Kairos-berichten**, een der voorlopers van **Amandla**.

Voor velen in Nederland geven de recente berichten uit Zuid-Afrika over de afschaffing van de apartheid aanleiding te denken of te hopen dat dat probleem binnenkort de wereld uit zal zijn. Zonder die hoop weg te nemen, acht dr. Cas Labuschagne op dit moment een waarschuwing op haar plaats dat een probleem van die omvang zich niet zomaar laat oplossen.

Afgezien van de verstreckende gevolgen van de apartheid, die niet ongedaan gemaakt kunnen worden en nog generaties

lang zullen doorwerken, is het de vraag of de apartheid werkelijk met wortel en tak uitgeroeid kan worden. De apartheid kan alleen werkelijk verdwijnen als het racisme, waarin ze is verworteld, zou kunnen worden afgeschaft. En dat zie ik niet zo gemakkelijk gebeuren in het licht van de onmiskenbare herleving van het racisme, niet het minst in West-Europa en met name in Nederland.

Het racisme als de bron en voedingsbodem van de apartheid is in West-Europa een maatschappelijk probleem in wording en zou in de toekomst kunnen uitgroeien tot een van de grootste bedreigingen van onze samenleving. Daarom is er weinig reden tot optimisme nu men begint te juichen over de opheffing van de apartheid. Echt juichen kunnen we pas als haar diepste wortel, het racisme kan worden uitgeroeid.

Medeplichtigheid

De apartheid wortelt ten diepste in het racisme. Ze kan beschouwd worden als het tot politieke en maatschappelijke ideologie geworden racisme en kan het beste gedefinieerd worden als geïnstitutionaliseerd racisme. Wie apartheid veroordeelt, moet ook racisme veroordelen; wie in Nederland wil juichen over de afschaffing van de apartheid dient zich in te zetten voor de uitbanning van het racisme in het eigen land. Zolang dit laatste blijft bestaan, is de apartheid nog lang niet uitgeroeid.

In West-Europa, met name in Nederland, zouden wij er goed aan doen ons onze betrokkenheid bij, en onze medeplichtigheid aan de apartheid te herinneren. Apartheid (een Nederlands woord!) is het maatschappelijk en politiek produkt van Europeanen die zich in zuidelijk Afrika hebben gevestigd en die voor het merendeel Nederlanders waren. In de eerste 150 jaar van de vestiging van blanken in zuidelijk Afrika (vanaf 1652) hebben uitsluitend Nederlanders het stempel op het maatschappelijke leven daar gezet. Het was de tijd toen de handel in zwarte slaven floreerde, een handel waarin Nederland een dominerende rol speelde.

Na de komst van de Engelsen en na hun definitieve overname van de Kaap in 1806, waren de Boeren de dragers van de door Nederland aldaar gevestigde mentaliteit. In die zich christelijk noemende samenleving was er een fundamenteel gebrek aan respect voor de per-

soon van de zwarte mens en werden zwarten beschouwd als 'wilden', 'schempelen' en 'Chamskinderen', die geen volwaardige medemens waren. Apartheid wortelt in die racistische mentaliteit van blanke hoogmoedswaan en de reden waarom ze tot op de huidige dag heeft kunnen voortbestaan, is omdat de Afrikaners steeds weigerden (en nog weigeren) zwarten als gelijkwaardige medemens te erkennen.

Broeders en zusters

Deze mentaliteit ging gepaard met een fundamenteel gebrek aan respect voor de *cultuur* van de zwarten. Daarom heeft men in het christianiseringsproces ge-

meend de culturele infrastructuur van de zwarten te moeten vernietigen en te vervangen door een Europese. Wie zou denken dat men de gekerstende zwarten als volwaardige broeders en zusters in het geloof zou aanvaarden, leert uit de geschiedenis dat de apartheid ook in de kerk wordt toegepast. Het christen-zijn en het afzweren van de eigen cultuur konden niet verhinderen dat men toch nog op grond van kleur werd en wordt gediscrimineerd. Het racisme bleek sterker dan het christendom te zijn. De christelijke kerk heeft niet kunnen voorkomen dat daar een geïnstitutionaliseerd racisme ontstond. Sterker nog, juist door de steun van de blanke kerken kon de apartheid ontwikkelen tot die machtige ideologie die de samenleving in Zuid-

Afrika tot op de dag van vandaag ging beheersen.

Het regime dat deze ideologie in staatspolitiek vertaalde, werd mede in stand gehouden door economische steun, investeringen en handelsbetrekkingen vanuit West-Europa, ondanks de herhaalde verzoeken van zwarte zijde om een volledige boycot. Tot voor kort waren de traditionele betrekkingen tussen Nederland en de blanken van Zuid-Afrika een vanzelfsprekende zaak. Het is maar heel onlangs dat Nederlanders begonnen te beseffen dat er ook zwarten zijn die in onze cultuur delen, met wie wij betrekkingen kunnen aanknopen.

Weinig nodig

Hand in hand met het gebrek aan respect voor de cultuur van de zwarten ging een even fundamenteel gebrek aan respect voor hun *bezit* (de grond!), waardoor de blanken zich het recht toeëigenden zich van die grond meester te maken. Wat het nog erger maakte is dat de blanken het vanzelfsprekend vonden dat de ontheemde zwarten als arbeidskrachten werden ingeschakeld op hun voormalige grond tegen lonen die nauwelijks in het levensonderhoud konden voorzien. Zwarten hebben zo weinig nodig, zo redeneerde men.

Als we naar de wortels van het racisme zouden vragen, meen ik dat we deze moeten zoeken in het fundamenteel gebrek aan respect voor de ander in zijn of haar anders-zijn, dat zich vandaag nog in onze samenleving openbaart. Dit fundamentele gebrek aan respect voor het meest eigene van de ander maakt dat men discrimineert, ongeacht of het nu het kind, de vrouw, de homoseksuele mens, of de anders gekleurde medemens betreft. Deze discriminatie kan uiteraard versterkt worden door allerlei andere factoren, zoals groepsegoïsme, chauvinisme, nationalisme en een minderwaardigheidsgevoel dat zich uit in vreemdelingenhaat of vrees voor vreemdelingen. Het gebrek aan respect voor het eigene van de ander uit zich niet alleen ten aanzien van de *persoon* van de ander (discriminatie en geweldsdelicten als aanrandingen en verkrachtingen), maar ook ten aanzien van *andermans bezit* (berovingen en inbraken).

Als er iets is dat mij persoonlijk in onze samenleving in hoge mate verontrust, dan is het dit fundamenteel gebrek aan respect voor de persoon, de cultuur en het bezit van de ander en voor andere culturen en samenlevingen. Om maar te zwijgen over het gebrek aan respect voor de wetten en regels van onze eigen samenleving en voor de natuur en het milieu. Een maatschappij waarin minachting van, en geweld jegens de ander hoogtij viert, bevat alle ingrediënten voor een explosief racisme.

Dr. Cas Labuschagne

Enkele gedachten over verzoening en apartheid

- Per definitie sluiten deze noties elkaar uit. Apartheid is de *continuering* van gebroken relaties, vervreemding en vijandschap tussen rassen en mensen. Verzoening betekent de *opheffing* van gebroken relaties, vervreemding en vijandschap (Col. 1 : 21; Rom. 5 : 10).
  - Apartheid staat niet alleen lijnrecht tegenover verzoening, maar staat deze in de weg. Verzoening zoekt in de eerste plaats een concrete confrontatie van de tegenover elkaar staande en van elkaar vervreemde partijen (Matth. 5 : 24; Ef. 2 : 13). Apartheid mijdt de confrontatie in principe en maakt verzoening onmogelijk.
  - Apartheid, die ervan uitgaat dat verzoening tussen de verschillende rassen niet-realiseerbaar en onmogelijk is, is in wezen defaitistisch en betekent een verloochening van het verzoeningswerk van Christus. Verzoening wil de realisering van het nieuwe dat God de mensen door Christus schenkt (II Cor. 5 : 17; Col. 3 : 11). Apartheid wil het bij het oude laten en miskent dit nieuwe.
  - Apartheid dient zich aan als de weg tot vrede tussen de rassen; daardoor komt deze ideologie als anti-evangelie in concurrentie met de weg van het Evangelie, dat de vrede alleen via de verzoening realiseerbaar acht. Vrede zonder verzoening is een schijnvrede en in wezen een stuk bedrog. Daarom stuurt apartheid verzoeningsloos
- af op een onvermijdelijke rassenoorlog.
- Apartheid baseert zich op, en accentueert en stimuleert, datgene wat rassen en mensen van elkaar scheidt en gescheiden houdt, en doet daarbij een beroep op de laagste instincten zoals vrees, achterdocht, vooroordeel en zelfhandhaving. Verzoening accentueert en stimuleert datgene wat mensen aan elkaar bindt en verenigt langs de weg van begrip, openheid en zelfverloochening.
  - Apartheid, als produkt van een geperverteerde christelijke antropologie, berust op een waardering van de medemens, die volledig voorbijgaat aan hetgeen God door de verzoening in Christus aan de mens gedaan heeft. Verzoening berust op de erkenning dat God in Christus inderdaad zoveel aan de mens heeft veranderd dat deze een nieuwe schepping is, en dat wereldlijke maatstaven voor de beoordeling van de medemens niet meer gelden (Hand. 10 : 15; II Cor. 5 : 16; Col. 3 : 11).
  - Apartheid tracht te ontkomen aan de eis tot bekering en verandering van hart en gezindheid in het intermenselijk verkeer. Verzoening stelt als eerste en voornaamste eis de bekering en verandering.
  - Apartheid wortelt in ongelof. Verzoening waagt alles in geloofsvertrouwen.

(Dr. Cas Labuschagne in Kairos-berichten, 1970/nr. 3)

Abonnementen

Abonnementsprijs *Amandla* minimaal f 18,50 per jaar. Giro 2648800 t.n.v. BOA, Oude Vest 79, 2312 XT Leiden

Adreswijzigingen

Adreswijzigingen uitsluitend schriftelijk, liefst door terugzending van het gecorrigeerde adresbandje.